

**LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS
2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITA**

2022
Vilnius

VADOVO ŽODIS

Vedini vizijos, kad Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka – integrali valstybės informacijos politikos, kultūros, švietimo, mokslo, ekonomikos pažangos dalis, siekiame kurti visiems atvira, įtraukia informacinę ir kultūrinę erdvę. Nacionalinės bibliotekos pagrindinė strateginė kryptis – judėjimas į priekį skatinant nuolatinį tobulėjimą ir atsinaujinimą visose veiklos srityse.

Apžvelgus 2021 metų Nacionalinės bibliotekos veiklą, svarbu įvertinti pagrindinius bibliotekos pasiekimus:

1. 2021 m. sukako 30 metų, kai Nacionalinė biblioteka vykdo įstatymo numatytą parlamentinės bibliotekos funkciją. Ta proga surengta tarptautinė metinė konferencija „Politinė lyderystė parlamentinėje demokratijoje“ dar kartą patvirtino, kad biblioteka toliau auga kaip nuolat veikiantis viešas forumas, kuriame aptariamai esminiai demokratinės visuomenės ir valstybės gyvavimo klausimai. Trisdešimt metų intensyvios veiklos ir sėkmingo bendradarbiavimo su svarbiausiomis valstybės institucijomis subrandino biblioteką naujam kokybiškam proveržiui: apmąstyti mūsų strategiją ir imtis lyderystės tobulinant parlamentinę Nacionalinės bibliotekos funkciją.

2. Naujausioje 2021–2023 metų Nacionalinės bibliotekos strategijoje oficialiai įteisinta progresyvi bibliotekos raidos kryptis – skatinti nuolatinio tobulėjimo kultūrą. Strategijoje numatyti nauji Nacionalinės bibliotekos veiklos transformacijos pokyčiai. Biblioteka, įgijusi patirties dirbti pasaulinės COVID-19 pandemijos sąlygomis, atnaujino ir patikslino strateginės veiklos kryptis ir prioritetus, todėl perspektyvinės užduotys nustatytos atsižvelgiant į galimus krizės iššūkius, susijusius su informacijos politika. Ši strategija atspindi mūsų siekį plėsti bibliotekos pasiekiamumą ir gilinti poveikį vykdant savo misiją – įtraukti, įkvėpti ir informuoti vartotojus. Nacionalinė biblioteka siekia, kurdamą vertę ir bendradarbiaudama su partneriais, įgyvendinti idėją sujungti fizines ir skaitmenines erdves. Juk ateitis priklauso didžiaisiais duomenimis grindžiamai analitikai, dirbtinio intelekto produktams, atvirajai prieigai ir tvariems modeliams.

3. Nacionalinėje bibliotekoje buvo įgyvendinami septyni didelės apimties struktūriniai projektai. Iš jų du pradėti nauji, trys – sėkmingai užbaigti. Projektai kompleksiniai, nacionalinės reikšmės, apimantys atminties institucijų infrastruktūros (techninės įrangos, informacinių sistemų) atnaujinimą, inovatyvių paslaugų kūrimą, viešinimą, skaitmeninio ir skaitmeninto turinio išsaugojimą, atvėrimą, pakartotinį naudojimą, kultūros ir švietimo darbuotojų kompetencijų tobulinimą, bendruomenių telkimą, gyventojų įtraukimą į mokymosi visą gyvenimą veiklas.

4. Pasaulinėje parodoje „Expo 2020“ Dubajuje (Jungtiniai Arabų Emyratai) ryškiu akcentu tapo Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos sukurtas interaktyvus pasakojimas apie lietuvių grožinės literatūros pradininką Kristijoną Donelaitį ir garsiausią jo kūrinį „Metai“. Parodos metu surengtas diskusijų forumas „Apmąstymai apie švietimą permainų pasaulyje“ (angl. *Rethinking Education for a World of Change*), jame teko garbė dalyvauti kartu su kviestiniais svečiais, žinomais ir pripažintais pasaulyje ekspertais. Forumo metu akcentuota, kad Lietuvos bibliotekos, sudarydamos platų tinklą ir disponuodamos reikalingais technologiniais ištekliais bei žmogiškosiomis kompetencijomis, tampa socialinių transformacijų lyderėmis ir užtikrina mokymosi visą gyvenimą galimybes.

5. Nacionalinė biblioteka orientuojasi į mokslininkų bei tyrėjų telkimą ir mokslinės veiklos stiprinimą. Kaupdami gausius ir unikalius kultūros paveldo išteklius, esame atsakingi už mokslinių tyrimų įgyvendinimą ir akademinį pasiekimų reprezentavimą platesniam visuomenės ratui. 2021 metais Nacionalinė biblioteka atnaujino leidžiamų mokslo žurnalų publikavimo ir sklaidos strategijas. Tai reprezentuoja sėkmingai startavęs naujas elektroninis periodinis recenzuojamas mokslo žurnalas „Aktualu rytoj“, prisidedantis prie atminties politikos formavimo Lietuvoje.

6. Taip pat pažymėtina, kad labai svarbia ir aktualia Nacionalinės bibliotekos veiklos sritimi buvo ir išlieka kultūrinė diplomatija, produktyvus institucinis ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Mes toliau skatinsime naują bendradarbiavimą ir investuosime į partnerystę bei novatoriškus ryšius tarp institucijų ir visuomenės.

Prof. dr. Renaldas Gudauskas

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinis direktorius

I SKYRIUS STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

PIRMAS SKIRSNIS KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

2021 m. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veiklos rezultatams vis dar turėjo įtakos besikeičianti epidemiologinė situacija. Bibliotekos darbas ir veikla buvo organizuota laikantis visų Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Kultūros ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos ir valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo nurodymų bei rekomendacijų, buvo imtasi reikalingų prevencinių priemonių, siekiant sumažinti galimas COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo rizikas. Vadovaujantis atsakingų valstybės institucijų nurodymais, nuo metų pradžios iki balandžio 12 d. vartotojams buvo teikiamos tik nuotolinės paslaugos ir knygų išdavimas į namus, jas užsisakius nuotoliniu būdu. Nuo rugsėjo 13 d., įsigaliojus galimybių pasui, keitėsi vartotojų aptarnavimas – lankytojams be galimybių paso nebuvo galima patekti į biblioteką, buvo ribojamas renginių dalyvių skaičius.

Siekiant sumažinti ligos plitimo riziką tarp darbuotojų, buvo pritaikytas nuotolinio darbo modelis: nuo 2021 m. sausio 1 iki gegužės 31 d. per mėnesį vidutiniškai 377 darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu.

Nepaisant sudėtingų sąlygų, Nacionalinė biblioteka, operatyviai prisitaikiusi prie pakitusių veiklos sąlygų, vykdė savo funkcijas kultūros, švietimo, mokslo ir valstybės informacijos politikos kūrimo srityse: kaupė, tvarkė ir saugojo rašytinį Lietuvos kultūros paveldą, formavo šalies mokslui, švietimui, kultūrai ir ūkiui aktualių Lietuvos ir užsienio dokumentų fondą, teikė informacinio aprūpinimo ir intelektines paslaugas vartotojams, vykdė informacijos ir komunikacijos mokslų taikomuosius tyrimus, konsultavimo ir ekspertinę veiklą; įgyvendino Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos (toliau – LIBIS) ir Virtualios elektroninio paveldo informacinės sistemos (toliau – VEPIS) modernizavimo projektus, toliau gerino technologines informacijos prieigos sąlygas bei siekė, kad bibliotekų veikla atlieptų visuomenės lūkesčius.

Dalį bibliotekos organizuojamų renginių perkėlus į virtualią erdvę, pavyko užtikrinti tą patį renginių spektrą: edukacijos, parodos, atviros paskaitos, diskusijos, konferencijos ir kt. Ataskaitiniais metais, bendradarbiaujant su įvairiais partneriais bei pritraukus projektinių lėšų, iš viso buvo organizuoti 1393 renginiai, t. y. pavyko pasiekti ir net šiek tiek viršyti priešpandeminį bibliotekos organizuojamų renginių skaičių (2019 m. – 1303 renginiai). 2021 m. itin išaugo virtualių renginių skaičius – Nacionalinė biblioteka (kartu su partneriais) virtualiu (nuotoliniu) būdu surengė 819 renginių (palyginti: 2020 m. – 228 renginius). Svarbu pabrėžti, jog, bendradarbiaujant su valstybės institucijomis, mokslo ir švietimo įstaigomis, verslo organizacijomis, kitomis kultūros įstaigomis, ataskaitiniais metais buvo įgyvendintos net 105 iniciatyvos (esant pandeminei situacijai ir kultūrinių organizacijų veikloms persikeliant į virtualią erdvę, Nacionalinė biblioteka dažniau buvo kviečiama būti partnere, nes turėjo tam tikslui pritaikytos techninės įrangos ir infrastruktūros).

Atkreiptinas dėmesys į šiuos svarbius 2021 m. renginius:

- Minėdama parlamentinės bibliotekos 30 metų sukaktį, 2021 m. lapkričio 23–24 d. Nacionalinė biblioteka surengė tarptautinę mokslinę konferenciją „Politinė lyderystė parlamentinėje demokratijoje“. Pagrindinė tarptautinės mokslinės konferencijos tema buvo politinės lyderystės komunikacija ir filosofija demokratinio parlamentarizmo kontekstuose, informacijos politikos kaita, įstatymų leidėjų informacinis aprūpinimas, nacionalinių bibliotekų vaidmuo ir patirtys socialinės krizės aplinkybėmis. Konferencijoje dalyvavo politikos, akademinės ir kultūros bendruomenių ekspertai bei atstovai. Pranešimus skaitė Londono, Rygos, Sofijos, Poznanės universitetų, Paryžiaus politologijos instituto Teisės mokyklos, Europos studijų ir lyginamosios politikos centro, taip pat

Generolo Vytauto Žemaičio Lietuvos karo akademijos, Vilniaus technikos, Vytauto Didžiojo, Vilniaus universitetų, Nacionalinės bibliotekos mokslininkai ir tyrėjai.

- Gruodžio 1–3 d. Nacionalinėje bibliotekoje vyko tarptautinė mokslinė konferencija „*Theatrum libri*: spauda, skaitymas ir sklaida ankstyvųjų naujųjų laikų Europoje“, skirta pirmojo archyvo įkūrimo Lietuvos Respublikoje šimtmečiui paminėti. Konferencijoje susibūrę tyrėjai iš Europos šalių, Azijos, Jungtinių Amerikos Valstijų skaitė pranešimus ir dalijosi išvalgomis knygos istorijos tyrimų, skaitmeninės humanitarikos ir kompiuterinės istorijos taikymo temomis, kitais įdomiais atradimais. Nacionalinė biblioteka tikrai tapo tarptautiniu knygos istorijos, senosios knygos tyrėjų, skaitmeninės humanitarikos ir šiomis temomis besidominčiųjų centru. Konferencijoje gyvai ir virtualiai buvo perskaitytos trys plenarinės paskaitos ir net 33 pranešimai, kuriuos pristatė įvairių mokslo sričių tyrėjai iš Lietuvos, Latvijos, Suomijos, Italijos, Prancūzijos, Portugalijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Indijos, Jungtinės Karalystės, Lenkijos ir Čekijos. Keturis pranešimus skaitė ir Lietuvos nacionalinės bibliotekos tyrėjai. Per tris dienas vien virtualiai konferenciją stebėjo daugiau nei 350 žmonių iš viso pasaulio.

- Kartu su Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyriumi 2021 m. gegužės 30 d. bibliotekoje organizuoti Geriausių 2020 m. knygų vaikams ir paaugliams apdovanojimai. Tai vieni svarbiausių literatūrinių apdovanojimų Lietuvoje. Vienas šių premijų tikslų ir yra stiprinti profesionalią vaikų literatūros refleksiją Lietuvoje, todėl geriausias metų knygas renka tik profesionalai – specialistų komisijos, į kurias kviečiami vaikų literatūros ir knygos meno tyrėjai, mokytojai, skaitybos specialistai, dailininkai, dizaineriai, kalbininkai, studentai ir kt.

- Įgyvendinant projektą „Kultūrinės edukacijos sistemos modernizavimas“, 2021 m. birželio–gruodžio mėnesiais kiekvienoje iš apskričių buvo organizuota 10 forumų. Šiais forumais buvo skleidžiama žinia apie Kultūros paso programą ir kitas sėkmingiausias kultūrinės edukacijas, siekiant sutelkti kultūrinės edukacijos teikėjus ir mokytojus, išsiaiškinti jų poreikius. Tikslinė renginių auditorija – kultūrinės edukacijos teikėjai, mokytojai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ministerijų, savivaldybių ir kt. suinteresuotų įstaigų atstovai. Iš viso forumuose gyvai dalyvavo 600 dalyvių, 8 000 stebėjo nuotoliniu būdu, pranešimus skaitė 25 kultūrinės edukacijos ekspertai, 41 kultūros įstaiga organizavo edukacijas, 109 įstaigos dalyvavo kontaktų mugėse.

Džiugu, kad bendras Nacionalinės bibliotekos lankytojų skaičius 2021 m. – 69 proc. didesnis, nei planuota (2 790 654 žm.). Fizinį lankytojų skaičius 2021 m. dėl anksčiau minėtų priežasčių buvo mažesnis – 161 739 lankytojai. Tačiau virtualių lankytojų skaičius 2021 m. itin išaugo – 2 628 915 (palyginti: 2020 m. – 1 510 803).

Siekiant didinti tiek Nacionalinės, tiek šalies viešųjų bibliotekų paslaugų kokybę ir prieinamumą, plėtojant prieigą prie informacijos išteklių ir kultūros paveldo 2021 m. Nacionalinėje bibliotekoje buvo įgyvendinami 29 projektai (iš jų – 9 tarptautiniai). Ataskaitiniais metais parengtos 34 naujos paraiškos, iš jų 8 jau gavo finansavimą, pritraukta pinigų vertė – 770 tūkst. Eur.

2021 m. baigti įgyvendinti du investiciniai projektai „Modernaus elektroninio turinio išsaugojimas ir sklaida“ bei „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės plėtra“ (kartu su 24 partneriais), kurių metu buvo iš esmės modernizuotos LIBIS ir VEPIS sistemos, atnaujinti portalai *ibiblioteka.lt* ir *epaveldas.lt*, sukurta net 14 naujų paslaugų.

Nacionalinė biblioteka, vykdydama savo misiją ir įgyvendindama du naujus nacionalinės reikšmės projektus, išplėtė naudos gavėjų auditoriją: projekto „Kultūrinės edukacijos sistemos modernizavimas“ metu vykdytos veiklos asmenims, dirbantiems įvairiose kultūros edukacijos srityse: mokytojams, bibliotekininkams, kitiems su kultūrine edukacija susijusiems asmenims; projekto „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas“ metu rengiamos mokymo programos aštuonių kultūros sričių (archyvų, bibliotekų, kultūros centrų, muziejų, teatro, scenos ir koncertinių įstaigų (muzikos), kino, paveldosaugos) darbuotojams.

Siekiant sustiprinti Nacionalinės bibliotekos vykdomą parlamentinę funkciją bei plėtoti analitinių intelektinių paslaugų spektrą, 2021 m. rugsėjo 13 d. buvo įkurtas naujas padalinys –

Strateginio prognozavimo skyrius, kuris aktyviai bendradarbiauja su Seimo Ateities komitetu. Kartu bendradarbiaujant, gruodžio 15 d. organizuota konferencija-forumas „2022-ieji. Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas. Išvalgos. Iššūkiai. Scenarijai“. Renginys buvo skirtas strategiškai numatyti įvairiems globaliems kaitos siužetams, kurie kitais metais galėtų daryti įtaką Lietuvos politikai.

ANTRAS SKIRSNIS STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas. Modernizuoti ir vystyti Lietuvos bibliotekų tinklo veiklas siekiant stiprinti informacines ir kultūrinės visuomenės kompetencijas

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

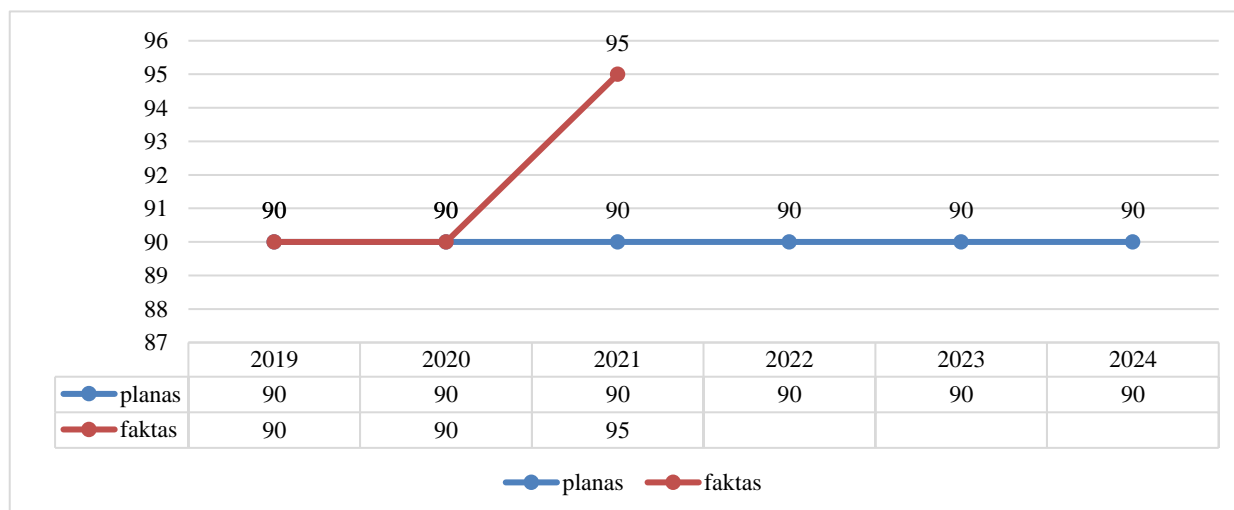
Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas*	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
01 01	Visuomenės poreikius atitinkančių kultūros paslaugų teikimas ir plėtra	8 437,0	8 441,0	8 342,8	98,8
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		–	–	–	–

* Jeigu asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, asignavimai didėja ar mažėja daugiau nei 5 proc., palyginti su asignavimais, nurodytais asignavimų plane, to priežastys trumpai paaiškinamos po lentele. Paaiškinimai pateikiami dėl patikslintų asignavimų programos lygiu.

** Jeigu asignavimų panaudojimo procento nuokrypiai viršija 10 proc., jie ir jų priežastys trumpai paaiškinami po lentele.

Asignavimų planas tikslintas dėl 2020 m. pajamų įmokų likučio – 4 tūkst. eurų.

1 grafikas. E-01-01 Lietuvos publikuotų dokumentų archyvinio fondo surinkimo pilnumas (procentai)

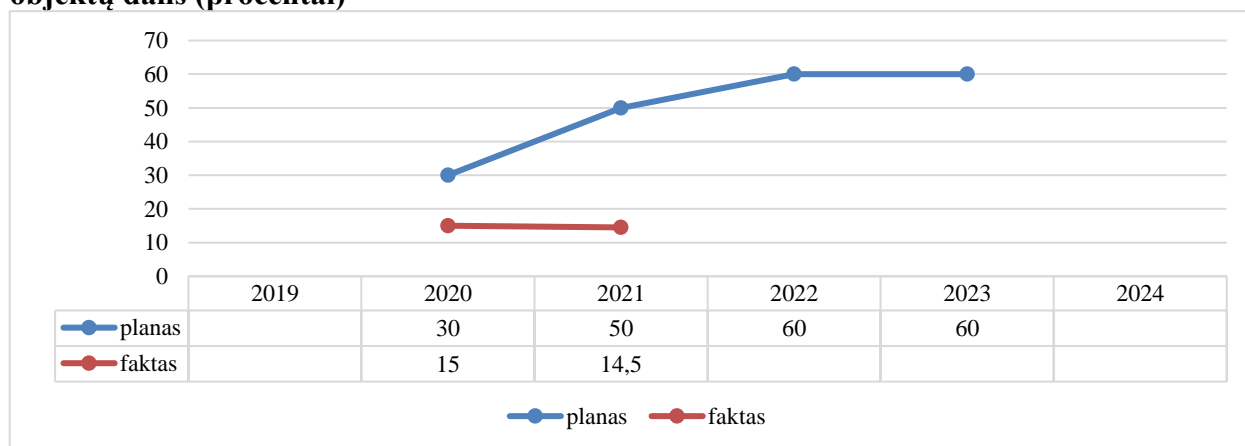
Nacionalinio publikuotų dokumentų archyvinio fondo (toliau – NPDAF) kaupimas privalomojo egzemplioriaus (toliau – PE) pagrindu yra išskirtinė Nacionalinės bibliotekos funkcija, įgyvendinant tikslą kaupti, saugoti ir aktualinti nacionalinę dokumentinę kultūros paveldą. 2021 m. į NPDAF spaudos archyvą surinkta 95 proc. ataskaitiniais metais išleistų spausdintų leidinių, t. y. net 5 proc. daugiau, nei planuota.

2021 m. pradžioje buvo sudarytas ir pradėtas vykdyti PE gavimo, apskaitos ir kontrolės priemonių planas. Šio plano esmė – sukongretinti PE stebėsenos metodiką, nustatyti darbuotojų

atsakomybės sritis ir ribas, pagerinti PE surinkimo rodiklius. Sudaryta organizacinė PE procesų valdymo struktūrinė schema, stebėsenos registras, atnaujinta PE priėmimo tvarka, darbuotojams priskirti stebėjimo objektai – leidyklos / leidėjai. Šios priemonės ir glaudus bendradarbiavimas su Kultūros ministerija paskatino leidėjus pristatyti leidinius ir už keletą praėjusių metų.

2022 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 868 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 1389 „Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms pakeitimo“. Nacionalinės bibliotekos specialistai dalyvavo Kultūros ministerijos sudarytos darbo grupės veikloje, derinant elektroninių leidinių, platinamų be fizinės laikmenos (tiesiogiai tinkle), privalomųjų egzempliorių apyvartos apibrėžimą bei rengiant šį Vyriausybės nutarimo pakeitimo projektą. Pagal naują elektroninių dokumentų pateikimo 2 dalies redakciją, nuo 2022 m. sausio 1 d. viešosios informacijos rengėjai per 20 darbo dienų nuo dokumento išleidimo elektronine forma privalės perduoti saugoti visų rūšių dokumentų privalomąjį dokumento vienetą Nacionalinei bibliotekai. Ataskaitiniais metais buvo pasiruošta elektroninių dokumentų PE priėmimui ir parengta nauja Nacionalinio publikuotų dokumentų archyvinio fondo nuostatų redakcija.

2 grafikas. E-01-02 Virtualioje elektroninio paveldo informacinėje sistemoje (VEPIS) prieinamų Lietuvos atminties institucijų suskaitmenintų ir skaitmeninių kultūros paveldo objektų dalis (procentai)

Šio kriterijaus reikšmė yra mažesnė, nei planuota, dėl šių priežasčių: Lietuvos atminties institucijos (muziejai, archyvai) suskaitmenintus ir skaitmeninius kultūros paveldo objektus saugo savo informacinėse sistemose (dalis jų dėl teisinių ribojimų ar specifinės paskirties negali būti viešai prieinama). Svarbu paminėti, kad dėl ne nuo Nacionalinės bibliotekos priklausančių aplinkybių vėliau, nei planuota, gauta valstybės debesijos IT infrastruktūra modernizuojamų informacinių sistemų duomenų perkėlimui. Taip pat, vykstant VEPIS atnaujinimo darbams, nuo 2021 m. III ketv. buvo uždaryta metaduomenų ir vaizdų eksportavimo sistema (METS).

E-01-03 Lankytojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis indeksas (procentai) – šis rodiklis 2021 m. nebuvo planuotas.

1 strateginis tikslas: modernizuoti ir vystyti Lietuvos bibliotekų tinklo veiklas siekiant stiprinti informacines ir kultūrinės visuomenės kompetencijas.

Svarbiausi rezultatai siekiant strateginio tikslo

Nacionalinė biblioteka 2021 m. prioritetą skyrė Lietuvos kultūros vaidmeniui stiprinti šalies ir užsienio visuomenėje plėtojant tautinį identitetą bei tarpkultūrinį dialogą skatinančias programas, paremtas Nacionalinėje bibliotekoje saugomo dokumentinio paveldo tyrimų ir sklaidos projektais.

Ataskaitiniais metais organizuota anksčiau minėta tarptautinė mokslinė konferencija „*Theatrum libri*: spauda, skaitymas ir sklaida ankstyvųjų naujųjų laikų Europoje“. Taip pat ataskaitiniais metais buvo parengtos ir eksponuotos dvi Nacionalinėje bibliotekoje saugomo dokumentinio paveldo parodos:

- Parodoje „*Rari, rarissimi e piccole curiosità*“ eksponuoti (2021 m. birželio 10 d.– spalio 20 d.) trisdešimt du XVI–XX a. eksponatai iš Nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus ir Nacionalinio publikuotų dokumentų archyvinio fondo skyriaus rinkinių. Didžiąją dalį parodos užėmė vertingi ir išskirtiniai XVII a. dokumentai.

- Senojo dokumentinio paveldo parodoje „*Theatrum libri*“, skirtoje paminėti šimtmetį nuo pirmojo archyvo įkūrimo Lietuvos Respublikoje, buvo siekiama naujai ir šiuolaikiškai pažvelgti į archyvą, kaip į dinamišką istorinį reiškinį. Unikalūs eksponatai parodoje pateikiami kaip tiriamasis objektas, leidžiantis lankytojui-tyrėjui pačiam „naršyti“ keliasluoksnį Nacionalinės bibliotekos archyvą: pažinti, tirti ir atrasti knygos formavimo(si) etapus, leidinių kaupimo ir saugojimo iniciatyvas, skaitymo ir sklaidos ženklus.

Siekiant išsamiau atskleisti ir pristatyti tragiškus 1941 m. įvykius ir procesus (trėmimus, holokaustą), taip pat bandymus atkurti Lietuvos valstybingumą (1941 m. Birželio sukilimas, Laikinosios vyriausybės veikla) buvo organizuotas mokslinis seminaras „1941 m. birželio sukilimas: atminties, istorijos ir politikos sankirtose“ bei mokslinė diskusija „Sukilimas ir jo (anti)herojai: istorijos ir atminties sankirtos“. Renginiuose pranešimus pristatė ir išvalgomis dalinosi naujausius šios srities mokslinius tyrimus vykdančios tyrėjos.

Labai svarbu paminėti ir išskirtinį įvykį: dalyvavimą Dubajuje (Jungtiniai Arabų Emyratai) vykstančioje pasaulinėje parodoje „Expo 2020“. Biblioteka, kartu su partneriais Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu, Vilniaus dailės akademija, Nacionaline kultūrinių ir kūrybinių industrijų asociacija, šiuolaikinių interaktyvių technologijų įmone „HoPro“ ir kūrybine grupe „Orse“ pristatė lietuvių grožinės literatūros pradininko Kristijono Donelaičio (1714–1780) garsiausią kūrinį „*Metai*“. Nacionalinė biblioteka ne tik atskleidė neribotas lietuvių literatūros sklaidos galimybes, bet ir pademonstravo savo, kaip nacionalinės kultūros institucijos, misiją aktualinti nacionalinį dokumentinį kultūros paveldą, siekti jį integruoti į pasaulio kultūrinį kontekstą.

Nacionalinės bibliotekos organizuojamus dokumentinio paveldo sklaidos renginius organiškai papildė ir edukacinės veiklos: 2021 m. bibliotekos lankytojams buvo pasiūlytos net 40 (7 iš jų – naujos) edukacinių užsiėmimų temų. Įvairus ir patrauklus edukacinių veiklų segmentas pritraukė itin daug lankytojų: edukaciniuose užsiėmimuose dalyvavusių žmonių skaičius – 3 145 (fizinį) (planuota – 3000) ir 12 178 (virtualių) (planuota – 5 500); surengtų edukacinių užsiėmimų skaičius (vnt.) – 273 (fizinį) (planuota – 120) ir 580 (virtualių) (planuota – 100). Įgyvendinant šias veiklas, buvo pasitelkta turima infrastruktūra (TV studija), panaudotos ir pritaikytos programos ir platformos (*MS Teams*, *Kahoot*, *Moodle* ir kt.) leido organizuoti daugiau virtualių renginių ir atliepti lankytojų poreikius. Deja, dėl pandeminės situacijos šalyje Kultūros paso programos veiklos 2021 m. buvo įgyvendintos mažesne apimtimi: ataskaitiniais metais iš viso buvo suteikta 15 paslaugų, įtrauktų į Kultūros paso programą (palyginti: 2019 m. – 61). 2021 m. Nacionalinė biblioteka siūlė 7 skirtingas Kultūros paso programos paslaugas.

Nacionalinė biblioteka 2021 m. prioritetą skyrė ir projekto „Kultūrinės edukacijos sistemos modernizavimas“ veikloms įgyvendinti: parengta galimybių studija „Nacionalinė mokinių

kultūrinės edukacijos sistema“; organizuota 10 forumų „Kultūra atrakina“ ir įgyvendinta viešinio kampanija; kurta kultūrinės edukacijos informacinė sistema KEIS; toliau telkiamas kultūrinės edukacijos koordinatorių tinklas; atliekamas visų projekto veiklų poveikio vertinimas; pradėtas kurti kultūrinės edukacijos kompetencijų centras Nacionalinėje bibliotekoje; buvo organizuota 18 mokymų (kontaktinių ir virtualių), kurių metu mokyta 400 dalyvių (mokytojai, bibliotekininkai ir kiti specialistai, dirbantys su kultūros edukacija); viešojo konkurso būdu atrinkti penki tiekėjai, kurie organizuoja kultūrinės intervencijas, į veiklas įtraukta 40 mokyklų, daugiau kaip 200 mokytojų ir 1 000 mokinių. Nacionalinė biblioteka įgyvendindama šį projektą nacionaliniu mastu sukurs kultūrinės edukacijos sistemą ir priemones nuosekliai įgyvendinti kultūrinės edukacijos tikslams: mokinių kūrybingumui ir kritiniam mąstymui skatinti, padėti jiems ugdyti įgūdžius, kurie stiprina jų motyvaciją siekti išsikeltų tikslų, svarbių jų mokymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei įtraukčiai ir būsimoms įsidarbinimo galimybėms.

2021 m. toliau įgyvendintos Skaitymo skatinimo programos veiklos. Viena pagrindinių ir labai svarbių veiklų visos Lietuvos mastu – akcija „Metų knygos rinkimai“. Šiame akcijoje įvyko esminių pokyčių, pakeista visa jos vykdymo eiga, sudarytos galimybės dalyvauti ir užsienyje lietuvių kalba leidžiantiems Lietuvos autoriams, atnaujintas akcijos vizualinis identitetas. Svarbus pokytis – sudaryta oficiali bendradarbiavimo sutartis su Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija, kurioje aiškiai apibrėžtas abiejų pusių indėlis plėtojant akcijos žinomumą.

Nacionalinė biblioteka 2021 m. įgyvendino ir ankstyvojo skaitymo skatinimo projektą „Knygų startas“. Ataskaitiniais metais įgyvendintos šios veiklos: organizuoti viešieji pirkimai; kartu su komunikacijos agentūra parengtas ir suderintas komunikacijos planas; atliktas ankstyvojo skaitymo tyrimas, kuris atskleidė ankstyvojo skaitymo ir „Knygų starto“ žinomumo Lietuvoje situaciją; suderinta lauknešėlių logistika su 22 ligoninėmis ir 60 viešųjų bibliotekų; organizuotas lauknešėlių išvežimas ir padalinimas. Dėl įvairių aplinkybių, ilgai besitęsiosios karantino situacijos buvo susidurta su nemažai iššūkių, tačiau daugelis užduočių įveiktos sėkmingai. 2022 m. projektas turėtų įtraukti ir užsienio lietuvius, susilaukiančius naujagimių.

2021 m. prioritetas teiktas Lietuvos bibliotekų ir kitų kultūros paveldo institucijų paslaugų kokybei didinti, efektyviai modernizuojant VEPIS, bei skaitmenintam Lietuvos kilnojamajam kultūros paveldui aktualizuoti ir viešinti. Pagrindiniai šios veiklos rezultatai:

- „Europeanos“ sistemoje prieinamų suskaitmenintų Lietuvos kultūros paveldo objektų, kurie pagal „Europeanos“ turinio pateikimo kokybės reikalavimus atitinka ne žemesnę kaip trečią duomenų kokybės kategoriją, dalis – 68 proc. (planuota 42 proc.). Portale *epaveldas.lt* esančių objektų, kurie vėliau eksportuojami į „Europeanos“ platformą, kokybė yra nuolatos gerinama, pateikiami tik tie nauji įrašai, kurie atitinka nustatytus reikalavimus.

- Suskaitmenintų Lietuvos kultūros paveldo objektų, prieinamų „Europeanos“ sistemoje, skaičius – 135,624 tūkst. vnt. (planuota 115 tūkst. vnt.). Lietuvos muziejai daugiausia skaitmenino smukliosios spaudos (afišos, skelbimai, pašto ženklai), dvimatės grafikos (atvirukai, plakatai, fotografijos) dokumentus, todėl pasiektas didesnis rezultatas, nei buvo prognozuota.

- Siekiant vartotojui suteikti galimybę patogiau naudotis ir rasti reikalingą informaciją, skaitmenintuose kultūros paveldo objektuose 2021 m. buvo atpažinta 11 092 puslapių skaitmeninto teksto (periodikos leidiniai bei knygos lietuvių kalba).

- Dėl intensyvių VEPIS sistemos modernizavimo procesų, vykusių 2021 m. liepos–gruodžio mėnesiais bei vykdomo duomenų perkėlimo portalas *epaveldas.lt* veikė su trikdžiais, dalis paslaugų nebuvo pasiekiamos vartotojams, taip pat naujame portale, kuriuo naudojosi dalis vartotojų, neveikė „Google Analytics“ statistikos skaičiavimas. Išvardintos priežastys lėmė, kad virtualiųjų apsilankymų VEPIS sistemoje skaičiaus pokytis, palyginti su praėjusiais metais, buvo gerokai mažesnis (–6,17 proc.), nei planuota.

- 2021 m. toliau buvo aktyviai vykdoma Nenustatytų teisių turėtojų kūrinių paieška ir jų registravimas bendroje EK Vidaus rinkos derinimo tarnybos duomenų bazėje: surinktų ir registruotų nenustatytų teisių turėtojų kūrinių paieškos rezultatų skaičius – 31 (planuota – 14). Taip

pat buvo suorganizuotas seminaras suinteresuotų organizacijų atstovams, primenant apie šią paslaugą ir diskutuojant, kaip ją pagerinti.

Kalbant apie bibliotekos vartotojus, 2021 m. registruotų vartotojų skaičius – 13 575 asmenys – išliko panašus kaip 2020 m. (13 653 asm.) ir dar negrižo į priešpandeminį lygį. Vis dėl to svarbu pabrėžti, kad, Vilniaus miesto savivaldybės atlikto kultūros paslaugų Vilniaus mieste tyrimo „Vilniaus miesto kultūros paslaugų sektoriaus būklės analizė“ duomenimis, 2021 m. net 53 proc. Vilniaus miesto gyventojų lankėsi Nacionalinėje bibliotekoje. Paminėtina, kad karantino laikotarpiu bibliotekos nuotolinės paslaugos sulaukė itin daug vartotojų, tad bendras lankytojų skaičius yra net 69 proc. didesnis, nei planuota: 2021 m. planas – 1 650 tūkst. žm., faktas – 2 790,654 tūkst. žm.

2021 m. Nacionalinė biblioteka, įgyvendindama parlamentinio aprūpinimo funkciją, parengė naują strategiją bei metodiką, pagal kurią rengiama informacinė produkcija valstybės pareigūnams. Lygiagrečiai tiriant visuomenės grupių, socialinių institutų informacijos ir komunikacijos procesus – leidybą ir skaitybą, 2021 m. kovo mėnesį atlikta išsami Lietuvos regioninės periodikos leidinių redakcijų apklausa, kuria siekta surinkti duomenis, leidžiančius įvertinti dabartinę regionų žiniasklaidos ūkinę ir organizacinę padėtį, pandemijos padarinius, konceptuales regionų medijų ypatumus. Šie duomenys vertingi ir moksliniu-teoriniu požiūriu, jie leidžia formuluoti argumentuotas išvadas įstatymų leidėjui, nusakančias dabartinį visuomenės informavimo procesą, jo būklę regionuose. Paminėtina, kad kartu su partneriais parengta informacinio aprūpinimo paslaugų žinybinio portalo techninė specifikacija, gautas finansavimas, įvykdyti viešieji pirkimai, šiuo metu operuojama prototipine žinybinio portalo vartotojo sąsaja, derinamas funkcionalumas, rengiamasi pristatyti idėją Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijoje.

Nacionalinė biblioteka ataskaitiniais metais didelį dėmesį skyrė kompetencijų ugdymo veiklai. 2021 m. bibliotekos organizuotose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose dalyvavo 12 685 bibliotekų specialistai, pedagogai, atminties institucijų darbuotojai (palyginti: 2020 m. – 3 176). Dalį kvalifikacijos tobulinimo priemonių perkėlus į virtualią erdvę, buvo sudaryta galimybė mokymuose dalyvauti gerokai didesniai skaičiui specialistų, nei planuota (2 000).

Kaip minėta anksčiau, 2021 m. baigus įgyvendinti investicinį projektą „Modernaus elektroninio turinio išsaugojimas ir sklaida“ buvo iš esmės atnaujinta LIBIS ir portalas *ibiblioteka.lt*. Nacionalinės bibliotekos specialistai nuolat konsultavo šalies bibliotekas, dirbančias su LIBIS, organizavo mokymus, rengė mokymo medžiagą, bendradarbiaudami su diegėjais šalino pastabėtas spragas ir neatitikimus. Įgyvendinant projektą „Efektyvus Lietuvos viešųjų bibliotekų informacinės sistemos naudojimas siekiant pagerinti vartotojų aptarnavimo kokybę“ įvyko nuotoliniai mokymai 5 skirtingomis temomis, atspindinčiomis skirtingus LIBIS funkcionalumus: administravimo, naujų paslaugų koordinavimo, skaitytojų aptarnavimo, komplektavimo bei katalogavimo. Mokymuose, kuriuose dalyvavo bibliotekų atstovai tiek iš apskričių, tiek iš regionų bibliotekų, iš viso dalyvavo 2 446 dalyviai, tai 22 proc. viršijo užsibrėžtą rodiklį. Greta buvo vykdoma ir metodinė veikla: pradėta taikyti nauja „Informacijos išteklių aprašymo metodika“, išleista 2021 m., buvo konsultuojami kitų Lietuvos bibliotekų darbuotojai dėl kūrinių ir išraiškų autoritetinių įrašų sudarymo.

Svarbu paminėti, kad biblioteka 2021 m. tapo Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro vykdomo projekto „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas“, finansuojamo iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, partnere. Pagrindinis projekto tikslas – skatinti šalies suaugusiuosius mokytis visą gyvenimą siūlant jiems aktualias ir patrauklias bendrųjų ir pagrindinių kompetencijų, profesinės srities gebėjimų ugdymo, kultūros darbuotojų ir asmenų, veikiančių kultūros sektoriuje, kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimo paslaugas; pasitelkiant kokybišką ugdymo turinį, stiprinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo ir tęstinio mokymosi sistemos funkcionalumą.

Nacionalinė biblioteka yra atsakinga už kultūros darbuotojų ir asmenų, veikiančių kultūros srityje, profesinių ir specialiųjų kompetencijų tobulinimo mokymų organizavimą ir įgyvendinimą. Projekto tikslinė auditorija yra aštuonių kultūros sričių – archyvų, bibliotekų, muziejų, kino, koncertinių įstaigų, kultūros centrų, scenos meno (teatras, klasikinis dainavimas, šokis), paveldosaugos institucijų – darbuotojai. Pagrindines projekto veiklas planuojama įgyvendinti 2022–2023 m.

2021 m. siekiant tobulinti infrastruktūrą, leidžiančią šalies bibliotekoms efektyviai teikti prieigos, paieškos ir informacijos gavimo galimybes vartotojams, Nacionalinė biblioteka taip pat įgyvendino šiuos investicinius projektus:

- tęstinio investicijų projekto „Bibliotekų kompiuterizavimas“ metu buvo atnaujintos 252 kompiuterinės darbo vietos Lietuvos viešosiose bibliotekose, t. y. 26 proc. daugiau, nei buvo planuota;
- „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“. Projekto pagrindinis tikslas – plėtoti ir atnaujinti viešosios prieigos kompiuterių ir interneto infrastruktūrą viešosiose bibliotekose, sudarant sąlygas gyventojams dalyvauti skaitmeninių kompetencijų ugdymo ir vietos skaitmeninio turinio kūrimo bei kitose skaitmeninės informacijos iniciatyvose. Vykdamas projektą, 2021 m. Lietuvos viešosiose bibliotekose atnaujinti, pristatyti ir sukonfigūruoti 472 maršrutizatoriai; juose aktyvuotos ir įdiegtos licencijuotos programos, filtruojančios žalingą turinį; naudojama Ryšių reguliavimo tarnybos aprobuota turinio filtravimo priemonė *FortiGate* su UTM (*Unified Threat Management*). Taip pat nupirkti ir atnaujinti 1432 kompiuteriai viešosioms bibliotekoms.

Paminėtina, kad 2021 m. Nacionalinės bibliotekos ekspertai pateikė konceptualių siūlymų, kaip suskaitmenintas kultūros paveldas galėtų būti plačiau naudojamas švietimo ir mokslo, kūrybinių industrijų, turizmo plėtros tikslais, valstybės, mokslo ir verslo institucijoms priimant sprendimus ar kuriant naujas paslaugas, nagrinėjant ekonominius ir socialinius reiškinius, priimant visuomeninius ar kultūros politikos formavimo sprendimus.

Nacionalinė biblioteka ataskaitiniu laikotarpiu toliau stiprino savo mokslo tiriamąją veiklą. 2021 m. vykdyta 12 Lietuvos bibliotekininkystės srities, dokumentinio paveldo, literatūros ir skaitybos tyrimų. Vykdamas atliktų tyrimų sklaidą, buvo parengta: 30 mokslinių straipsnių; 121 mokslo populiarinamasis / informacinis straipsnis; 38 pranešimai ir pristatymai. Paminėtina, kad 2021 m. Nacionalinė biblioteka antrą kartą dalyvavo Lietuvos mokslo tarybos atliekamame kasmetiniame Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslo darbų vertinime. Iš viso Nacionalinė biblioteka pateikė 20 darbuotojų 2020 m. parengtus komunikacijos ir informacijos, filologijos, istorijos, menotyros, politikos mokslų kryptių mokslinius darbus. 17 mokslo publikacijų Lietuvos mokslo tarybos ekspertų buvo įskaitytos.

Svarbu paminėti, kad 2021 m. buvo parengta nauja tarptautinius reikalavimus atitinkanti Nacionalinės bibliotekos mokslo leidybos strategija. Vadovaujantis šia strategija buvo atnaujintos mokslo žurnalų „Parlamento studijos“, „Metodologijos paskyra“ interneto svetainės; sukurtas naujas mokslo žurnalas „Aktualu rytoj“, teminiu požiūriu orientuotas į informacijos ir komunikacijos teminį lauką, suformuota žurnalo redakcinė kolegija ir sukurta šio žurnalo interneto svetainė bei parengtas pirmas žurnalo tomas.

Apskritai Nacionalinė biblioteka vykdydama leidybinę veiklą 2021 m. publikavo 19 leidinių, 1 mokslo žurnalo „Parlamento studijos“ numerį ir 11 profesinio žurnalo „Tarp knygų“ numerių.

Paminėtina, kad 2021 m. parengtos ir Nacionalinės bibliotekos svetainėje publikuotos valstybinės einamosios bibliografijos rodyklės „Bibliografijos žinios. Knygos 2020“, „Bibliografijos žinios. Serialiniai leidiniai 2020“, „Bibliografijos žinios. Garso ir vaizdo įrašai, elektroniniai ištekliai 2020“; parengtas Nacionalinės retrospektyviosios bibliografijos leidinys „Lietuvos bibliografija. Serija A, Knygos lietuvių kalba. T. 3, 1905–1917. Kn. 3–4. Smulkieji

neautoriniai spaudiniai, natos, vaizduojamosios dailės leidiniai, žemėlapiai. Papildymai“; toliau tęsiamas leidinių „Lietuvos bibliografija. Serija B, Periodiniai leidiniai lietuvių kalba, 1823–1940. D. 2, Rankraštiniai ir dauginimo priemonėmis spausdinti periodiniai leidiniai“, „Lietuvos bibliografija. Serija C, Lietuviškų periodinių leidinių publikacijos. D. 3, Išeivijos periodikos publikacijos“, Vydūno bibliografijos rengimas.

Generalinis direktorius

Renaldas Gudauskas